

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	3
2. Generelt om Halsebyvænget	5
3. Bygningmæssige forhold mv	6
3.1. Bygninger	6
3.2. Gangarealer	6
3.3. Opholdsstuen	7
3.4. Køkken/alrum	8
3.5. Øvrige rum	9
3.6. Toiletter/baderum	9
3.7. Beboernes værelser	11
3.8. Personaleafsnittet	13
3.9. Udendørsarealerne	13
4. Beboerne	14
4.1. Funktionsniveau	14
4.2. Beboernes økonomiske forhold	17
4.3. Særligt vedrørende de grønlandske beboere	18
4.4. Beboernes seksuelle adfærd	21
4.5. Rygepolitikken	22
4.6. Narkotika	22

5. Samtale med beboerrepræsentanter	23
6. Lukkede døre.....	23
7. Magtanvendelse.....	25
8. Personaleforhold mv.....	34
8.1. Normeringerne	35
8.2. Sygdom og vikarer	36
9. Budgettet.....	37
10. Amtets tilsynsordning.....	37
11. Opfølgning	39
12. Underretning	39

1. Indledning

Den 1. januar 1997 trådte lov nr. 473 af 12. juni 1996 om Folketingets Ombudsmand i kraft. Ifølge lovens § 7, stk. 1, omfatter ombudsmandens kompetence alle dele af den offentlige forvaltning; den tidligere eksisterende begrænsning i ombudsmandens kompetence over for (amts)kommunerne er således ophævet.

Efter § 18 i loven kan ombudsmanden undersøge enhver institution eller virksomhed samt ethvert tjenestested der hører under ombudsmandens virksomhed. I de almindelige bemærkninger til lovforslaget om ombudsmandsloven er det forudsat at der kommer "en vis forøgelse af inspektionsvirksomheden i forhold til det kommunale område, især af psykiatriske hospitaler og andre institutioner for mentalt handicappede".

Som et led i denne inspektionsvirksomhed foretog jeg og tre af embedets øvrige medarbejdere den 28. februar 2002 inspektion af Bostedet Halsebyvænget i Halseby ved Korsør. Til stede under inspektionen var blandt andre forstander på Bostedet Halsebyvænget, Peer Jensen, og direktør i Vestsjællands Amt, Fritz Kaarup.

Inspektionen bestod af en indledende samtale med ledelse og medarbejderrepræsentanter fra Halsebyvænget og Vestsjællands Amt, rundvisning i Halsebyvængets to beboerhuse og personaleafsnittet, samtale med beboerrepræsentanter (pårørende) og en afsluttende samtale med ledelsen.

I forbindelse med inspektionen anmodede jeg om kopi af de registreringer og indberetninger af magtanvendelse – særligt vedrørende fastholdelse og føren i henhold til § 109 b i lov nr. 454 af 10. juni 1997 om social service med senere ændringer (og bekendtgørelse nr. 870 af 30. november 1999 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne efter kapitel 21 i lov

om social service, som ændret ved bekendtgørelse nr. 269 af 13. april 2000) – anvendt på Halsebyvænget i perioden 1. januar 2001 til 25. januar 2002 (op til 20 registreringer). Materialet blev udleveret til mig under inspektionen.

Under inspektionen modtog jeg efter anmodning herom også materiale vedrørende Vestsjællands Amts personalepolitik. Jeg modtog desuden kopi af udfyldte skemaer til udfyldelse vedrørende lov om social service §§ 110 (personlig hjælp og pleje) og 113 (status og opfølgning). Jeg modtog også en enkelt anonymiseret plan udarbejdet i henhold til lov om social service § 111.

Forud for inspektionen den 28. februar 2002 havde jeg modtaget forskelligt materiale og kortbilag over Halsebyvænget, herunder bemærkninger til magtanvendelsesstatistikken for Halsebyvænget for 2000 og 2001. Af det statistiske materiale fremgår det bl.a. at Halsebyvænget ligger næst højest i amtet mht. anvendelse af magt (fastholdelse og føren), hvilket hænger nøje sammen med beboernes funktionsniveau og medicinering.

I tilslutning til inspektionen udarbejdede jeg:

- et referat af det indledende møde
- et notat om iagttagelser under rundgang på Halsebyvænget
- et referat af den afsluttende samtale med ledelsen.

Med brev af 12. marts 2002 blev dette materiale forelagt Halsebyvænget og Vestsjællands Amt, som blev bedt om at fremkomme med eventuelle bemærkninger/rettelser inden en måned. Jeg modtog herefter brev af 13. marts 2002 fra forstander Peer Jensen med Halsebyvængets bemærkninger. Sekretariatschef Poul Bjergved, Vestsjællands Amt meddelte ved brev af 21. marts 2002 at amtet ikke havde bemærkninger til referaterne eller rundgangsnotatet. Halsebyvængets bemærkninger blev indarbejdet i en foreløbig rapport af 8. juli 2002 som blev sendt til Halsebyvænget og Vestsjællands Amt med anmodning om eventuelle bemærkninger vedrørende de faktiske forhold som beskrevet i rapporten. Med brev af 6. september 2002 modtog jeg enkelte rettelselser til den foreløbige rapport fra Vestsjællands Amt. I denne endelige rapport er disse rettelselser indarbejdet. Jeg har endvidere modtaget Halsebyvængets brev af 9. august 2002 vedrørende udbedring af bygnings- og vedli-

geholdelsesmæssige mangler. Jeg vil vende tilbage til Halsebyvængets bemærkninger vedrørende vedligeholdelse mv. i forbindelse med min opfølgingsrapport om inspektionen.

2. Generelt om Halsebyvænget

Halsebyvænget er et bosted for voksne med betydelig og varig nedsat fysisk og psykisk funktions-
evne; bostedet er oprettet efter lov om social service § 92.

Tilknyttet Halsebyvænget er desuden, efter lov om social service § 94, to lejligheder i alment boligbyggeri.

Halsebyvænget er opført i 1990. Bostedet består af to parcelhuse (Hus 1 og Hus 3) med plads til seks beboere i hver. I Hus 3 er der desuden et personaleafsnit og en lille kælder der kan benyttes som beskyttelsesrum.

Under inspektionen blev kun Hus 1 og 3 besigtiget. De lejligheder der er tilknyttet bostedet, er således ikke omfattet af inspektionen.

På tidspunktet for inspektionen boede der 12 beboere på Halsebyvænget. Det blev oplyst at bostedet altid har en belægningsprocent på 100 hvilket kan give problemer. Pladsproblemer løses ved at indrette midlertidige lejligheder med personale til at føre det nødvendige tilsyn eller undtagelsesvist ved at anbringe personer uden for amtet. Både af hensyn til besøg af familie og af økonomiske hensyn ønsker amtet imidlertid at holde beboerne inden for amtet.

Det blev oplyst at der på tidspunktet for inspektionen var ca. 25 fastansatte på Halsebyvænget. Der er en forstander, et antal pædagoger og assistenter, en pedel, rengøringspersonale og en kontorassistent. Medregnet et vikarkorps er der ca. 35 personer tilknyttet Halsebyvænget.

3. Bygningsmæssige forhold mv.

Under rundgangen havde jeg lejlighed til at se de to beboerhuse og personaleafsnittet. Mange af beboerne var på det tidspunkt i dagtilbud, herunder beskyttet beskæftigelse, og de fleste værelser var således tomme under rundgangen.

Jeg kunne under inspektionen ikke umiddelbart konstatere om der er installeret brandalarmer i tilstrækkeligt omfang på Halsebyvænget, men jeg går ud fra at det er tilfældet.

3.1. Bygninger

Beboelsesafsnittene i husene er ens. Her findes en entré, en opholdsstue, et depotrum, et vaskerum, et køkken/alrum og to gangarealer. Hvert gangareal giver adgang til tre af beboernes værelser og et fælles badeværelse. Personaleafsnittet ligger i forlængelse af Hus 3, men har egen indgang. Her findes en entré, et gangareal, to kontorer, et mødelokale og et badeværelse. Fra gangens ene ende er der forbindelse til opholdsstuen i Hus 3.

Det er mit hovedindtryk at de bygningsmæssige rammer og vedligeholdelsesstandarder på Halsebyvænget generelt er meget gode.

3.2. Gangarealer

I entreen, som har brune fliser på gulvet, er en skabsvæg i den ene side. I den anden side er et spejl og en knagerække. Der står desuden et par pottedplanter. Loftene er overalt på Halsebyvænget hvide.

Fra entreen er der adgang til husets ene gangareal. Gangenes vægge er, ud over badeværelserne, det eneste sted i huset hvor der ikke er tapetseret. Her er røde murstensvægge. Gulvet er, som de fleste andre steder i huset, belagt med gråt linoleum. På nogle af væggene hænger der billeder, og i et hjørne står en mønttele-

fon. I Hus 3 står der desuden en kondicykel i den ene gang og et andet motionsredskab i den anden. Det blev under inspektionen oplyst at cyklen bruges ofte, særligt af en af de autistiske beboere. Det andet motionsredskab benyttes ikke.

Alle gangarealerne er placeret midt i huset og er derfor uden vinduer. Belysningen kommer fra loftslamper.

Husets øvrige rum har i modsætning til gangarealerne store vinduer og er alle meget lyse.

Gangarealerne giver mig ikke anledning til bemærkninger.

3.3. Opholdsstuen

Til venstre for det første gangareal ligger opholdsstuen. Denne har som det eneste rum i huset trægulv.

I Hus 1 er der i det ene hjørne opstillet en computer. I samme ende af stuen er et lille sofabord med stole omkring og et spisebord. Det blev under inspektionen oplyst at beboerne i Hus 1 på det tidspunkt var opdelt i to grupper når de spiste, for at undgå konflikter. Den ene gruppe sidder i stuen og den anden i alrummet. I stuens anden ende er et sofaarrangement hvor to af beboerne har deres egen lænestol stående. Det blev oplyst at ingen beboere ud over de to har fremsat ønske om dette. Op ad den ene væg står et fjernsyn. Stuen har lysindfald fra to sider som de fleste andre opholdsrum i huset. Herudover bliver rummet oplyst af forskellige loft-, gulv- og væglamper. På væggene, som er malet i en lys grøn farve, hænger billeder, og der står planter og lysestager rundt omkring. Det samlede indtryk er roligt og hyggeligt.

I Hus 3 var stuen blevet malet i en ny og lysere farve umiddelbart inden inspektionen. Der var derfor endnu ikke hængt gardiner og billeder op, og møblerne var

ikke stillet endeligt på plads. Møblementet består af et spisebord, et sofaarrangement, et par reoler og en kommode. Der er således ikke så mange møbler som i stuen i Hus 1. For eksempel har ingen af beboerne egne stole stående. Fjernsynet var placeret så det ikke var muligt at se det fra sofaen. På grund af indretningens ufærdige karakter virkede denne stue mere tom og mindre hyggelig end stuen i Hus 1.

Jeg går ud fra at stuen i Hus 3 nu er færdiggjort og således nu fremtræder lige så hyggelig og pæn som stuen i Hus 1 gjorde på tidspunktet for inspektionen. Såfremt min antagelse ikke er korrekt, beder jeg om underretning herom.

3.4. Køkken/alrum

Til højre for det første gangareal ligger køkken/alrummet. Begge køkkener er blevet renoveret i slutningen af 2000 og fremstår rene og med pæne elementer i lyst træ. Knive og andre skarpe redskaber opbevares i en låst skuffe. Bag spisebordet er der udgang til den flisebelagte terrasse. Op ad den ene væg er placeret en telefon, og på væggen er opsat en brandinstruks. I Hus 1 er endvidere opsat en oversigt over beboernes pligter og en opslagstavle til forskellige brochurer og meddelelser. Det blev under inspektionen oplyst at der i Hus 3 ikke er behov for en oversigt over pligter hvorfor en sådan ikke er sat op. I begge huse er væggene pænt malede i farverne syren og fersken. Over spisebordet hænger to lamper, og i loftet er der sat spots op. I Hus 1 er der i loftet enkelte steder mærker og misfarvninger mellem de enkelte spots.

Det blev under inspektionen oplyst at beboerne hjælper med madlavningen i det omfang de kan, og at de selv er med til at bestemme hvad der skal serveres.

Køkkenerne var rene og pæne, og de virkede hyggelige.

3.5. Øvrige rum

Fra køkken/alrummet er der adgang til et vaskerum og et depot hvor beboerne også kan få opbevaret egne ting hvis de ønsker det. Det blev under inspektionen oplyst at beboerne i det omfang de kan, selv vasker deres tøj. Over maskinerne var der hængt vaskeanvisninger op.

Kun vaskerummet i Hus 1 blev besigtiget. Det fremstod lyst og rent.

Vaske- og depotrummet giver mig ikke anledning til bemærkninger.

3.6. Toiletter/baderum

Fra begge gangarealer er der som nævnt adgang til tre af beboernes værelser og et badeværelse. Beboerne deles således om badeværelserne tre og tre.

I alle badeværelserne er der et toilet, en håndvask og et vindue. Over håndvasken er der et spejl og ved siden af en sæbedispenser.

Væggene på badeværelserne er belagt med hvide fliser. På midten er dog to striber hvor fliserne er skiftevis blå og hvide. Der er visse steder slået stykker af fliserne. Det blev oplyst at man har haft problemer med at finde identiske fliser der kan erstatte de gamle når de trænger til udskiftning. Man er nu gået over til at bruge fliser som ligner, men som ikke er helt identiske med de gamle.

Oprindeligt var gulvene også belagt med fliser, men det gav anledning til mange problemer, og nu er der i stedet blevet lagt gråt linoleum som går et stykke op ad væggen. Dørene var oprindeligt skydedøre, men de er nu blevet erstattet af almindelige døre af hensyn til beboernes privatliv. Sporene efter denne udskiftning er endnu ikke helt fjernet alle steder. Der er således nogle steder huller i væggen, og nogle af dørkarmene mangler at blive malet.

Jeg anmoder om oplysning om hvorvidt de sidste spor af udskiftningen af dørene nu er helt fjernet.

I Hus 3 findes i det ene badeværelse et siddebadekar. Det blev under inspektionen oplyst at badekarret er meget populært blandt beboerne. I de øvrige badeværelser er der alene en bruser. Det er ikke muligt at hænge bruseren op da holderen på stangen alle steder er i stykker. Det blev oplyst at beboerne under alle omstændigheder foretrækker at stå med bruseren i hånden. I Hus 1 er der intet bruseforhæng. Dette skyldes at en af beboerne propper det i toilettet hvorfor man har valgt at fjerne det helt. Det blev under inspektionen oplyst at man planlægger at få muret en brusekabine i stedet.

Jeg anmoder om oplysning om hvad der videre er sket vedrørende opbygning af brusekabinen i Hus 1. Jeg anmoder desuden om oplysning om hvorvidt det er overvejet igen at gøre det muligt at hænge bruserne op.

I Hus 1 er der ingen skabe på badeværelserne. Det blev oplyst at beboerne ikke ønsker at opbevare deres egne ting i skabe på fællesarealer da mange har dårlige erfaringer fra andre institutioner hvor de ikke kunne have deres ting i fred. I Hus 3 vil nogle af beboerne dog gerne opbevare enkelte ting på badeværelserne, og der er således hængt skabe op. De ophængte skabe bærer præg af at der ofte bliver badet. De er noget mørre i hjørnerne flere steder.

Generelt fremstod badeværelserne rene og pæne. Sammen med ventilationsristene i væggen giver vinduerne god mulighed for udluftning. Nogle steder er hjørnefugen ved bruseren dog sort, og i det ene badeværelse i Hus 1 skaller malingen i loftet. Ud over lyset fra vinduerne, som har matteret glas, oplyses rummene godt af loftslamper.

Jeg anmoder om oplysning om hvorvidt loftet på badeværelset i Hus 1 nu er repareret.

3.7. Beboernes værelser

Alle værelser er på cirka 14 m². Beboerne indretter selv deres værelser, og de er derfor meget forskelligt indrettede. Halsebyvænget er forpligtet til at stille en seng og et skab til rådighed. Alt øvrigt møblement finansieres af beboerne selv. Under inspektionen blev fem af de 12 værelser besigtiget efter mit valg.

Der var på alle værelser betydeligt flere møbler end blot det nævnte skab og sengen. Typisk var der et sofabord, en lænestol, et skrivebord og et par reoler. Desuden var der på alle de besigtigede værelser fjernsyn og/eller musikanlæg og plakater på væggene. Det personlige præg blev endvidere understreget af forskellige pyntegenstande, pottedplanter og lysestager. Beboerne bestemmer også selv hvilke lamper de vil have på værelset, men alle værelser er lyse i dagtimerne på grund af de forholdsvis store vinduer.

Værelsernes stand var meget forskellig. Alle steder er væggene malet i pæne, klare farver, men på nogle værelser var der huller i og pletter på tapetet. Dørene var endvidere nogle steder plettede og hullede mens de andre steder fremstod i fin stand. Det blev under inspektionen oplyst at det er meget forskelligt hvor meget beboerne slider på deres værelser. Hos nogle beboere vil vægge og døre således hurtigt se slidte ud. Det blev oplyst at værelserne sættes i stand med jævne mellemrum. Dem der trænger mest, bliver ordnet først, men der er ikke økonomi til at udbedre alle skader med det samme. Gulvene er de fleste steder belagt med linoleum, men på et enkelt af de besigtigede værelser er der væg-til-væg-tæppe på gulvet.

På et af værelserne var der brændt et stort hul i gulvbelægningen. Det blev under inspektionen oplyst at beboeren selv for mere end et år siden i vrede havde brændt nogle aviser af på værelset og derved selv havde forårsaget skaden. Beboeren var i gang med at spare op til udbedring af skaden.

Jeg beder om at Halsebyvænget uddyber det under inspektionen oplyste om at beboeren selv skal spare op til udbedringen af gulvet før dette istandsættes. Jeg beder i den forbindelse om en udtalelse om det rimelige i at udbedringen skal afvente beboerens egen opsparing.

Rengøringsstandarden var også forskellig på værelserne. Nogle steder hang der således spindelvæv i hjørner og i loftet. Lofterne var desuden de fleste steder plettede. Det blev oplyst at beboerne i samarbejde med personalet gør rent på deres egne værelser. Beboerne finansierer selv brugen af rengøringsmidler, men ikke personalets arbejdstid. På alle værelser er der, ud over vinduer som kan åbnes, en udluftningskanal. På et af værelserne var dækslet til kanalen fjernet og hullet stoppet til med en klud.

Uanset at rengøringsstandarden på værelserne var forskellig, har jeg ikke bemærkninger hertil.

Til orientering kan jeg oplyse at det i rapport af 27. november 1998 vedrørende inspektion af institutionen Kofoedsminde den 17. februar 1998 er udtalt at hensynet til og respekten for beboernes privatliv og – i yderste konsekvens – reglerne om magtanvendelse (omtalt nedenfor) kan siges at sætte nogle grænser for personalets adgang til at tilsidesætte/overtage beboernes selvforvaltning af rengøring på egne værelser og vedrørende personlig hygiejne. På den anden side er det klart at der kan forekomme situationer – klarest hvor forholdene må betegnes som egentligt sundhedsskadelige – hvor personalet/bostedet har pligt til at gribe ind. Med henvisning hertil er det min opfattelse at bostedet bør søge at regulere beboernes adfærd hvor den (i væsentlig grad) adskiller sig fra alment acceptable normer – uanset det pædagogiske arbejde med at beboerne skal forestå rengøring m.m. af deres værelser. Bostedet bør efter min opfattelse støtte beboerne i rengøring af værelserne således at der sikres en alment accepteret minimumsgrænse for rengøringsstandarden.

Det fremgår af Halsebyvængets arbejdspladsvurdering af 14. januar 2002 at rengøringsassistenten i en af de stuer hvor hun gør rent, ikke kan se om det er gjort godt nok da der er for lidt lys. Jeg går ud fra at arbejdspladsvurderingens løsning med opsætning af mere lys er fulgt.

Den personlige indretning af de enkelte værelser giver rummene et hyggeligt og hjemligt præg. Værelserne og deres indretning giver mig ikke anledning til yderligere bemærkninger.

3.8. Personaleafsnittet

Personaleafsnittets ene kontor bliver brugt af Halsebyvængets forstander og dennes stedfortræder, mens der i det andet er indrettet to arbejdspladser med skrivebord og computer for kontorassistenten og det øvrige personale. I mødelokalet er der ud over en række borde, stole og reoler et lille tekøkken og et aflåst skab til opbevaring af medicin.

I entreen er langs den ene væg en række aflåste bokse. Ovenpå disse stod en computer som ikke var i brug. Da der ikke er ret meget opbevaringsplads i husene, var computeren anbragt her.

Personaleafsnittet fremstod generelt rent og velholdt.

Afsnittet giver mig ikke anledning til bemærkninger.

3.9. Udendørsarealerne

På den ene side af husene ligger en parkeringsplads, et drivhus og en bygning som indeholder garage, grovdepot og værksted. På den anden side ligger et stort græsareal. Det blev under inspektionen oplyst at der tidligere har stået et fodboldmål som nu er blevet kasseret. For enden af græsarealet ligger en petanquebane.

Langs husene ligger et par flisebelagte terrasser omkranset af buske, små træer og bede. Det blev oplyst at terrassen om sommeren benyttes flittigt af beboerne bl.a. til at grille på.

Et sted er der lavet en bålplads der er indrettet som et gammelt tingsted således at alle beboere har deres egen sten at sidde på.

Det blev oplyst at bostedet og beboerne er flittige brugere af den nærliggende skov og strand. Bl.a. til brug for sådanne udflugter har bostedet købt en minibus.

Udendørsarealerne giver mig ikke anledning til bemærkninger.

4. Beboerne

4.1. Funktionsniveau

Fælles for Halsebyvængets 12 beboere er at de alle har vidtgående fysiske og psykiske handicaps, jf. den i lov om social service § 92, stk. 1, beskrevne persongruppe – ”personer, som på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har behov for omfattende hjælp i almindelige daglige funktioner eller pleje, omsorg eller behandling, og som ikke kan få dækket disse behov på anden vis.”

Det blev oplyst at Halsebyvænget siden åbningen har modtaget beboere der ikke har kunnet anbringes andre steder, fx autister og udviklingshæmmede. Af de 12 beboere var der på tidspunktet for inspektionen to rene autister og tre med autistiske træk. De øvrige beboere er udviklingshæmmede. Den største gruppe beboere er således rimeligt velfungerende. Dog blev det oplyst at de fleste beboere har ”en kort lunte” hvorfor de ansatte hele tiden skal være på vagt. Dette er efter det oplyste det mest forstyrrende element i forhold til det pædagogiske arbejde med beboerne, hvorfor der arbejdes meget med at minimere udadrettede anfald. Selv om nogle beboere kan opføre sig noget uligevægtigt sker dette som regel ikke overfor besøgende. Det blev oplyst at det er den absolutte undtagelse at beboerne er voldelige overfor fremmede – også i lokalsamfundet. Der er som hovedregel ingen

problemer når beboerne tager bussen ind til byen. Beboerne er også sjældent voldelige overfor hinanden – de reagerer overfor personalet når disse stiller pædagogiske krav.

Bostedet arbejder meget med, ad pædagogisk vej, at begrænse antallet af voldelige episoder – både af hensyn til beboerne og til personalet der arbejder med vold som udtryk. Der gøres meget ud af at bearbejde oplevelser internt så den enkelte medarbejder ikke står alene med oplevelsen. Risikoen for voldsomme udbrud hos beboerne har også betydet at bostedet har et Falck-abonnement hvorfra der kan hentes professionel hjælp i krisesituationer, at der altid er to på arbejde i ét hus, og at personalet er meget opmærksomme på hvor kollegaen befinder sig.

På forespørgsel oplyste bostedet at der normalt ikke sker anmeldelse af voldelige overfald til politiet. Dette skyldtes at politiet i et tidligere tilfælde (knivoverfald) havde oplyst at sådanne overfald måtte man forvente på en sådan institution, hvorfor personalet ikke oplever at blive bakket op af politiet. Det er altid ledelsens beslutning om der skal ske anmeldelse eller ej. Det er efter ledelsens opfattelse heller ikke pædagogisk hensigtsmæssigt at inddrage politiet. Halsebyvængets personalehåndbog indeholder en detaljeret beskrivelse af proceduren vedrørende volds-episoder.

Det forhold at man arbejder på et bosted som Halsebyvænget, betyder ikke at straffeloven ikke fuldt ud finder anvendelse (også ved voldsepisoder). En anmeldelse og en efterforskning og eventuel strafferetlig forfølgning kan i sig selv have betydning som en markering af at en adfærd er uacceptabel. Der vil også være tilfælde hvor en sådan politimæssig behandling vil kunne have betydning for erstatningsforhold. At en anmeldelse kan være pædagogisk uhensigtsmæssig, kan jeg ikke afvise.

Efter min opfattelse bør politiets holdning, som den er udtrykt ovenfor, ikke være bestemmende for hvilken praksis der følges med hensyn til at indgive politianmeldelse om voldelige episoder. Ud over disse bemærkninger foretager jeg ikke videre vedrørende spørgsmålet om indgivelse af politianmeldelse. Jeg går dog ud fra at Vestsjællands Amt overvejer om der måtte være anledning til at amtet foretager noget.

Det blev oplyst at den øgede medbestemmelse og indflydelse på eget liv der fulgte med serviceloven har været svær for de ”ældre” beboere der har skullet forholde sig til et nyt regelsæt og de heraf følgende udvidede rammer.

Halsebyvænget er det eneste bosted i amtet der modtager udviklingshæmmede med dom for fx vold og hærværk. Herudover modtager bostedet beboere der betragtes som færdigbehandlede i det psykiatriske system og hvor man ønsker at fortsætte behandlingen i et pædagogisk system. I sådanne tilfælde overtager Halsebyvænget beboeren under psykiatrisk tilsyn og i samarbejde med Direktoratet for Kriminalforsorgen.

De fleste af Halsebyvængets beboere kan læse, skrive og formulere sig sprogligt. Kun én beboer er helt uden talesprog. Det blev oplyst at alle beboerne kan udtrykke modvilje hvis noget er dem imod.

Geografisk kommer beboerne primært fra Vestsjællands Amt. Seks af beboerne er hjemmehørende i Grønland, idet Vestsjællands Amt er modtage-amt for grønlandske udviklingshæmmede. De fleste af beboerne har været institutionsanbragte hele deres liv – de fleste kom til bostedet fra Andersvænges lukkede afdeling da området blev decentraliseret i 1989-90. Mange af de ældre beboere er stadig dybt prægede af deres ophold på tidligere lukkede afdelinger, og mange har traumatiske oplevelser med i bagagen. En enkelt beboer har i 1996 med hjælp fra en medarbejder skrevet en bog om sit liv i 43 forskellige institutioner. Jeg har efter inspektionen modtaget kopi af denne bog.

De fleste beboere er stærkt medicinerede. Udlevering og ordinerung af medicin sker via psykiateren – enten når han kommer på Halsebyvænget eller under besøg i hans konsultation. Alle beboere har en medicinramme der føres kontrol med. Gennem en medicinjournal holdes der styr på medicinbeholdningen. Journalen føres af en assistent – og det sikres at der altid er en assistent der har et tidssvarende medicinkursus.

For at tjekke om medicindoseringen er korrekt får beboerne taget blodprøver der sendes til et laboratorium. Der anvendes efter det oplyste aldrig beroligende medicin til akut pacificering af en voldelig beboer.

Jeg anmoder om at få oplyst om alt personale på Halsebyvænget har adgang til medicinbeholdningen, hvordan Halsebyvænget forholder sig til restmedicin, og i hvilket omfang Halsebyvænget sikrer at der ikke sker misbrug og omsætning af medicin, herunder hvilken kontrol Halsebyvænget har hermed.

Flere af bostedets beboere har flekslignende job eller arbejder på deltid – men ikke alle beboere, sådan som det var forudsat ved bostedets normering. Langt de fleste arbejder på et produktionsværksted i Slagelse (fordelt på 3 værksteder) – en enkelt har arbejde på et kommunalt værksted. Aflønning sker afhængig af grundlaget for indtjening – dvs. i samme omfang som beboeren kan producere noget af værdi.

4.2. Beboernes økonomiske forhold

Langt de fleste beboerne modtager højeste førtidspension – en enkelt modtager mellemste førtidspension. Beboerne betaler selv for opholdet på Halsebyvænget – og for el, vand og varme. Jeg går ud fra at beboerne derudover betaler et beløb for kost.

Alle beboere har en primærperson tilknyttet med hvem de laver aftaler om lommepenge, opsparing og andet. Aftalerne om lommepenge administreres af regnskabsassistenten i samarbejde med primærpersonerne. Når bostedets revisor foretager kasseeftersyn på bostedet undersøger han også administrationen af beboernes økonomi. Det har hidtil aldrig ført til bemærkninger.

Beboernes funktions- og aktivitetsniveau gør det svært for mange af beboerne at få økonomien til at hænge sammen – særligt da mange er rygere. Men alle beboere sparer op til rejser og andre udflugter. Når beboerne er på weekend eller på rejser får de udleveret kostpenge – hvilket for nogle ”uventet” kan give flere lomme-penge.

Arbejdet på et værksted giver flere beboere et tilskud til lommepengene. En enkelt beboer kan på 14 dage tjene mellem kr. 300 og kr. 800, men ingen af beboerne tjener så meget at det påvirker pensionen – der er alene tale om et tilskud til lommepengene.

Jeg anmoder om oplysning om hvorvidt der indgås skriftlige økonomiske aftaler (evt. standard-skemaer) vedrørende anvendelsen af beboernes økonomiske midler herunder til betaling for opholdet. Såfremt dette er tilfældet, skal jeg anmode om at modtage kopi af en anonymiseret aftale – evt. en kopi af det anvendte standard-skema.

4.3. Særligt vedrørende de grønlandske beboere

Vestsjællands Amt er, som nævnt, modtage-amt for grønlandske udviklingshæmmede. Det er således det eneste amt der modtager disse. På Halsebyvænget bor der, som nævnt, seks grønlandske beboere – en syvende grønlandsk beboer bor i en tilknyttet satellitlejlighed.

Vestsjællands Amt har indgået en aftale med det grønlandske hjemmestyre om at hjemmestyret betaler for beboere der ikke ønsker, eller ikke har mulighed for, at komme tilbage til Grønland efter endt behandling.

De grønlandske beboere får hvert år en 14-dages rejse til Grønland betalt af hjemmestyret, således at de kan besøge familie og venner i Grønland. Det blev oplyst at beboerne altid rejser med to ledsagere fra Halsebyvænget – hvoraf en har været med den pågældende beboer før således at der sikres en vis kontinuitet.

Det blev oplyst at Halsebyvænget har et godt samarbejde med det grønlandske hjemmestyre.

Alle beboere er med til at lægge en 6-ugers madplan. Alle har en dag om ugen hvor de er med til at lave mad. Beboerne lægger planen efter deres egne ønsker. Der er sjældent ønsker om grønlandsk mad. Det kan være lidt besværligt at skaffe grønlandsk kød, men det lader sig gøre en sjælden gang. De grønlandske beboere deltager i en grønlandsk klub – Klub AKA – i Slagelse hvor der som regel er en grønlandsk menu.

Det blev under inspektionen oplyst at der på tidspunktet for inspektionen ikke var ansat grønlandsk personale på Halsebyvænget. Dette er ikke udtryk for et fravalg, og der har da også tidligere været ansatte med grønlandsk baggrund.

Beboerrepræsentanterne havde under min samtale med dem (jf. nedenfor) alle givet udtryk for at de grønlandske beboere har svært ved at holde fast i deres grønlandske sprog. Dette kommer særligt til udtryk under beboernes ture til Grønland hvor de enten ikke kan, eller har svært ved, at tale med familie og venner. De har desuden problemer med i tilstrækkeligt omfang at forstå hvad der bliver sagt på grønlandsk. Repræsentanterne udtrykte ønske om at de grønlandske beboere fik mere hjælp til at vedligeholde eller styrke deres grønlandske sprog. En bistandsværg (der selv var grønlandsk) spurgte om det var muligt hun kunne komme med som tolk/ledsager næste gang den beboer hun var bistandsværg for skulle på besøg i Grønland. Dette gav anledning til to spørgsmål. Nemlig muligheden for undervisning i grønlandsk og anvendelsen af tolke.

For så vidt angår muligheden for at modtage undervisning i grønlandsk (og dansk) blev det af ledelsen oplyst at der er tilbud om at modtage sådan undervisning. Det er imidlertid kun to beboere der har taget imod tilbuddet på tidspunktet for inspektionen, selvom det står åbent for alle beboere. Halsebyvænget har en aftale med en lærer fra en specialskole i Slagelse. Han kommer hver mandag og torsdag hvor beboerne så har mulighed for at deltage i ½-1 times undervisning i både dansk og

grønlandsk. Det var ledelsens indtryk at alle beboerne kender det frivillige tilbud om undervisning – og at alle kender læreren der er meget afholdt af beboerne.

Direkte adspurgt mente ledelsen godt man kunne diskutere hvorvidt et sådant tilbud er nok til at vedligeholde beboernes grønlandske sprog. Ledelsen og personalet er meget opmærksomme på at de grønlandske beboere kommer fra en anderledes kultur end den danske, og at det kan give anledning til særlige problemer.

Jeg foretager ikke yderligere i denne forbindelse.

For så vidt angår spørgsmålet om anvendelse af tolke blev det oplyst at der, når der er behov for det, deltager en tolk når beboerne er på besøg i Grønland. Tolkene betales af hjemmestyret. Halsebyvænget har flere gange klaget til hjemmestyret over en tolk som ikke har levet op til forventningerne. Det blev oplyst at hjemmestyret er meget lydhøre over for sådanne klager.

Det var ikke ledelsens opfattelse at der var behov for tolkebistand i det daglige. Efter det oplyste taler alle de grønlandske beboere både grønlandsk og dansk. Når en beboer eller bostedet modtager et brev på grønlandsk sendes det til oversættelse eller oversættes af underviseren under et besøg hvis der er behov for det.

Bostedet oplyste at der ikke bruges bistanstværgere som ledsagere eller tolke på rejserne til Grønland. Baggrunden herfor er at de ansatte der er med på rejsen ikke har sikkerhed for at værgen kan magte opgaven pædagogisk professionelt. Hvis noget ikke går som det skal, kan der ikke forventes den samme pædagogiske indsats af værgen som af personalet.

Anvendelsen af tolke og fravalget af bistanstværgere som ledsagere giver mig ikke anledning til bemærkninger.

4.4. Beboernes seksuelle adfærd

Det blev under inspektionen oplyst at det ikke giver problemer at der både bor mænd og kvinder på bostedet. Ifølge det forud for inspektionen modtagne materiale boede der på tidspunktet for inspektionen fire kvinder og otte mænd i alderen 28-56 år.

Det blev oplyst at to beboere indimellem kan være kærester i kortere perioder. Det er ikke personalets opfattelse at nogen bliver presset til noget. Enkelte beboere har en kæreste på et andet bosted. De fleste beboere vil gerne have en kæreste der ikke er udviklingshæmmet. Det forekommer at en kvindelig beboer forelsker sig i en nyansat ung mandlig vikar.

Det giver efter det oplyste sjældent anledning til problemer når en beboer har overnattende gæster – fx en kæreste.

Efter det oplyste er der drøftelser på Halsebyvænget om uddannelse af en intern seksualvejleder – det koster op mod 30.000 kroner. Skal der benyttes en ekstern vejleder koster det omkring 2-5.000 kroner pr. besøg. Forstanderen oplyste at der formentlig er penge til dette næste år (2003).

Jeg anmoder om oplysning om hvorledes drøftelserne om uddannelse af en intern seksualvejleder forløber.

I den tidligere omtalte rapport af 27. november 1998 vedrørende inspektion af institutionen Kofodsminde den 17. februar 1998, er det udtalt at personalet har pligt til at sikre at (svage) beboere ikke bliver udsat for seksuelle forhold som de ikke selv ønsker.

Jeg har ikke grundlag for at betvivle at ingen af Halsebyvængets beboere bliver presset til seksuelle forhold som de ikke selv ønsker. Jeg betvivler endvidere ikke at personalet er opmærksomme herpå, og at de er instrueret om hvorledes de skal at agere i situationer hvor det måtte konstateres, eller i situationer hvor der er mistanke om at forholdet ikke bygger på en sådan frivillighed.

4.5. Rygepolitikken

Kontorerne i administrationsdelen er røgfri. Personalet må ryge i mødelokalet.

Beboerne er selv med til at bestemme rygepolitikken i deres huse. I begge huse har beboerne formuleret en politik om hvor der må ryges, og hvor der ikke må ryges. Da mange af beboerne selv ryger – og gerne ryger sammen med personalet – er det i almindelighed kun i køkkenet, og når der spises at der ikke må ryges.

Beboerne taler sammen om rygepolitikken. Efter det oplyste er de ikke uenige om denne.

Det blev oplyst at man var opmærksom på at det forhold at bostedet er beboernes hjem – og samtidig de ansattes arbejdsplads – og det således er beboernes beslutning om der må ryges eller ej, kan give nogle problemer i forholdet mellem serviceloven og arbejdsmiljøloven idet der skal foreligge en egentlig rygepolitik for et serviceareal.

Jeg er opmærksom på at det under de beskrevne forhold er meget vanskeligt at gennemføre og håndhæve en konsekvent, hensyntagende rygepolitik.

Jeg foretager ikke yderligere vedrørende rygepolitikken.

4.6. Narkotika

Det blev under inspektionen oplyst at der ikke er problemer med stoffer på Halsebyvænget. Efter det oplyste var kun én beboer i kontakt med stoffer. Denne kontakt foregik når beboeren havde forladt Halsebyvænget og var taget til Christiania.

Jeg foretager ikke videre vedrørende dette spørgsmål.

5. Samtale med beboerrepræsentanter

Under inspektionen havde jeg som nævnt ovenfor en samtale med to beboere hvoraf den ene havde pårørende med og den anden sin bistandsværg. En tredje (rømmet) beboer var repræsenteret af sin bistandsværg.

Samtalen gav anledning til at konkrete spørgsmål blev taget op med ledelsen under inspektionen, jf. ovenfor. Beboerne og deres repræsentanter har modtaget særskilt skriftligt svar på de spørgsmål som blev bragt op.

6. Lukkede døre

Dørene til bostedet er aldrig er låst – heller ikke om natten.

Alle beboeren har nøgle til eget værelse.

Serviceovens kapitel 21 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten giver en udtømmende opregning af hvilke tvangsmæssige foranstaltninger der lovligt kan iværksættes på det sociale område. Bestemmelsen i § 109, stk. 1, lyder:

”Formålet med bestemmelserne i dette afsnit er at begrænse magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten til det absolut nødvendige. Disse indgreb må aldrig erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.”

Bestemmelserne i §§ 109 b og 109 c indeholder regler om fastholdelse og tilbageholdelse i boligen mv. Bestemmelserne lyder:

§ 109 b. ”Kommunen eller amtskommunen kan træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person eller føre denne til et andet opholdsrum, når der er nærliggende risiko for, at personen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.”

§ 109 c. ”Under samme betingelser som i § 109 a kan kommunen eller amtskommunen træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person for at forhindre denne i at forlade boligen eller for at føre denne tilbage til boligen.

Stk. 2. Kommunen eller amtskommunen træffer afgørelse om, for hvilken periode tilbageholdelse i boligen kan anvendes, og vurderer løbende, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.”

Kommunens eller amtets beslutninger efter bestemmelserne skal forelægges det sociale nævn til godkendelse såfremt de træffes mod den pågældendes vilje, jf. servicelovens § 109 f. Bestemmelsen er medtaget nedenfor.

Der er således ikke i lov om social service hjemmel til at holde alle døre aflåste på et bosted som Halsebyvænget.

Jeg lægger til grund at dørene på Halsebyvænget altid er ulåste, således at de beboere der ønsker det kan gå derfra.

Jeg foretager ikke videre vedrørende dette spørgsmål.

Den eneste form for magt der anvendes for at forhindre beboerne i at forlade stedet, er mandsopdækning af beboeren. Der bruges efter det oplyste til tider lang tid på at følge beboere der forlader bostedet, men dette er meget bekosteligt (ca. 3-4.000 løn-kroner i døgnet).

Jeg lægger til grund at personalet overbeviser beboere der selv har forladt Halsebyvænget om at gå med tilbage således at beboere ikke mod deres vilje føres tilbage til bostedet. I modsat fald er der tale om et indgreb der er omfattet af servicelovens § 109 c – ud over af formålsbestemmelsen i § 109 – med deraf følgende forelæggelse og godkendelse i det sociale nævn, jf. § 109 f.

7. Magtanvendelse

For personer over 18 år med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne gælder reglerne i lov om social service kapitel 21 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten. I medfør af § 109 m i lov om social service har socialministeren udstedt bekendtgørelse nr. 870 af 30. november 1999 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne efter kapitel 21 i lov om social service, som ændret ved bekendtgørelse nr. 269 af 13. april 2000. Det overordnede formål med bestemmelserne er at begrænse magtanvendelsen mest muligt (jf. Socialministeriets vejledning om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten overfor voksne, servicelovens § 67a og kapitel 21 – herunder pædagogiske principper af 16. december 1999).

Af det statistiske materiale som jeg modtog forud for inspektionen fremgår det at der i 1. halvår 2000 blev indberettet 148 tilfælde af fastholdelse og føren i henhold til servicelovens § 109 b på Halsebyvænget. 55 af disse indberetninger vedrørte den samme beboer. I 2. halvår af 2000 indberettede Halsebyvænget 80 tilfælde af fastholdelse og føren. Det fremgår at disse indberetninger fortrinsvis vedrører fire personer. Der er ikke i statistikken oplysninger om andre former for magtanvendelse og andre indgreb i den personlige frihed. I forhold til de øvrige tilbud for voksne udviklingshæmmede er antallet af indberetninger fra Halsebyvænget meget højt – kun et andet botilbud ligger højere og de øvrige ligger væsentligt lavere. Dette har – formoder jeg – nøje sammenhæng med beboernes forskellige funktionsniveau.

Det fremgår af Halsebyvængets breve af 9. januar og 18. december 2001 til sikkerhedschefen i Vestsjællands Amt i forbindelse med indberetningen af magtanvendelsesstatistikken for 2000 og 2001 at især nye medarbejdere og vikarer bliver udsat for ”afprøvning” fra beboernes side således at indberetningerne af magtanvendelse stiger. Dette problem er søgt løst ved at ansætte tre faste afløserne i fast timetal hvilket har givet større kontinuitet og færre personalemæssige udskiftninger i det daglige.

Det blev under inspektionen oplyst at anvendelsen af magt på Halsebyvænget er faldet meget – der er næsten tale om en halvering af tilfældene fra 2000 til 2001. Det er især fire beboere der giver

anledning til registreringer. Det fremgår af de nævnte breve til sikkerhedschefen i Vestsjællands Amt at en af de fire beboere i 2001 er flyttet til et andet hus hvorved antallet af magtanvendelser er faldet med 80%, mens en anden har fået større udfoldelsesmuligheder i andre rammer hvorved magtanvendelserne er faldet med 60%. Der ydes en stor pædagogisk indsats for at bibringe beboerne et mindre fysisk og psykisk voldsomt reaktionsmønster og ad denne vej mindske antallet af magtanvendelser. Bostedets arbejde med at undgå (forebygge) magtanvendelse udspringer af holdningen til beboernes funktionsniveau og ønsket om at arbejde hen imod en mulig udflytning af den enkelte beboer. Der blev under inspektionen nævnt et eksempel med en beboer der – i samarbejde med Korsør Kommune – flyttede ud i 1996, og som nu bor i selvstændig lejlighed.

Det fremgår af det statistiske materiale at den form for magtanvendelse der benyttes på Halsebyvænget er fastholdelse og føren i henhold til servicelovens § 109 b. Når der sker føren bliver en voldsom beboer taget i armen og ført ind på sit værelse – de fleste følger med uden yderligere problemer. Dette sker for at fjerne beboeren fra fællesskabet og således forhindre at ophidselsen spredes til de øvrige beboere. Beboere der bliver fastholdt, fastholdes på gulvet på hænder og fødder. Personalet er forsigtige i sådanne situationer for at undgå skader på både sig selv og beboeren – fx holdes der aldrig fast på begge sider af et led da det øger risikoen for brud. Personalet lærer dog ikke særlige greb, men der anvendes aldrig føregreb og hovedgreb. Oftest falder beboeren til ro når han/hun føler sig fastholdt. Så vidt muligt undgås en fastholdelse i overværelse af andre beboere.

Det blev oplyst at der ikke er nogen nedre grænse for indberetning og registrering af magtanvendelse. Der arbejdes med en ”hellere en gang for meget end en gang for lidt”-filosofi. Der bliver således altid udfyldt et skema når den personlige grænse er blevet overtrådt. Personalet oplever ikke vanskeligheder hermed i det daglige. Alle beboerne ved at der udarbejdes skemaer, og alle får mulighed for at give deres version af episoden. Det er der få beboere der ønsker da de fleste efterfølgende er meget skamfulde.

Magtanvendelse i form af fastholdelse og føren er – ud over af formålsbestemmelsen i § 109 – omfattet af bestemmelsen i § 109 b i lov om social service om anvendelse af fysisk magt. Bestemmelsen er sålydende:

§ 109 b. ”Kommunen eller amtskommunen kan træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person eller føre denne til et andet opholdsrum, når der er nærliggende risiko for, at personen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.”

Beslutninger efter § 109 b kan efter lovens § 109 i indbringes for det sociale nævn efter reglerne i kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Ifølge Socialministeriets vejledning giver bestemmelsen adgang til akut at anvende magt i form af at fastholde en person eller føre denne person til et andet lokale når dette er nødvendigt for at undgå at den pågældende skader sig selv, eller når der i konfliktsituationer er risiko for at den pågældende skader andre. Et lovligt indgreb i form af fastholdelse omfatter ifølge vejledningen aldrig vold, såsom føregreb, slag og spark. Bestemmelsen giver heller ikke hjemmel til at føre en person til et lokale med aflåst dør, da dette vil være ensbetydende med administrativ frihedsberøvelse.

Afgørelsen om fastholdelse eller føren træffes i den akutte situation af personalet på bostedet efter en konkret vurdering af hvornår der er behov indgreb af denne karakter og i hvilken form.

Risikoen for at den pågældende skader sig selv, andre beboere, personale eller andre personer skal være nærliggende og skal indebære at den pågældende udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade. Der skal i den konkrete situation være en reel og begrundet risiko for at den pågældende beboer vil foretage sig handlinger der er egnede til at personen skader sig selv eller andre – en formodning herfor er ikke tilstrækkelig.

Magtanvendelse i form af fastholdelse kan ikke lovligt finde sted i de tilfælde hvor risikoen for personskade kan afværges på andre og mindre indgribende måder – indgrebet skal være absolut påkrævet.

For så vidt angår det at føre en rømmet beboer tilbage til bostedet er sådan magtanvendelse omfattet af bestemmelsen i § 109 c i lov om social service, der er sålydende:

§ 109 c. ”Under samme betingelser som i § 109 a kan kommunen eller amtskommunen træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person for at forhindre denne i at forlade boligen eller for at føre denne tilbage til boligen.

Stk. 2. Kommunen eller amtskommunen træffer afgørelse om, for hvilken periode tilbageholdelse i boligen kan anvendes, og vurderer løbende, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.”

Bestemmelsen i § 109 a, er sålydende:

§ 109 a. ”Kommunen eller amtskommunen kan træffe afgørelse om at anvende personlige alarm- eller pejlesystemer for en person, når der er nærliggende risiko for, at denne ved at forlade boligen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge denne risiko.

Stk. 2. Kommunen eller amtskommunen træffer afgørelse om, for hvilken periode de personlige alarm- eller pejlesystemer anvendes, og vurderer løbende, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes”.

Foranstaltninger af denne art skal i medfør af § 109 f i lov om social service forelægges det sociale nævn til godkendelse, såfremt de træffes mod den pågældendes vilje. Bestemmelsen i § 109 f er sålydende:

§ 109 f. ”Kommunens eller amtskommunens beslutninger efter §§ 109 a, c og d skal forelægges det sociale nævn til godkendelse, såfremt de træffes mod pågældendes vilje.

Stk. 2. Forelæggelse for det sociale nævn i de tilfælde, der er nævnt i stk. 1, skal indeholde en redegørelse for

- 1) grundlaget for, at betingelserne for at sætte foranstaltningerne i værk anses for opfyldt,
- 2) den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne,
- 3) den socialpædagogiske hjælp og pleje efter kapitel 14, der har været iværksat før indstilling om iværksættelse af foranstaltningerne,
- 4) den forventede periode, i hvilken foranstaltningerne vil være nødvendige, og
- 5) pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til foranstaltningen.

Stk. 3. Nævnets afgørelse om, hvorvidt beslutningerne efter stk. 1 kan godkendes, skal foreligge inden 1 uge efter, at nævnet har modtaget kommunens eller amtskommunens beslutning. Hvis nævnet ikke kan træde sammen, inden fristen er udløbet, kan formanden for nævnet afgøre sagen efter § 71, stk. 4, i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Ved det førstkommande møde i nævnet skal nævnet tage stilling til formandens afgørelse.

Stk. 4. Nævnet skal have godkendt beslutningerne efter stk. 1, inden de kan sættes i værk. Hvis det i særlige tilfælde er påkrævet at sætte foranstaltningen i værk, inden det sociale nævns afgørelse foreligger, skal beslutningen snarest muligt og senest inden 2 uger efter, at den er sat i værk, forelægges til godkendelse efter reglerne i stk. 1 og 2”.

Enhver form for magtanvendelse skal registres og indberettes til kommunalbestyrelsen eller amtsrådet i henhold til § 109 l, stk. 1, i lov om social service.

Bestemmelsen i § 109 l, stk. 1, er sålydende:

”Optagelse i særlige botilbud efter § 109 e og enhver form for magtanvendelse, herunder magtanvendelse i forbindelse med foranstaltninger efter §§ 109 a-d, skal registreres og indberettes til kommunalbestyrelsen eller amtsrådet.”

Bestemmelsen indebærer at hver gang der iværksættes indgreb i den personlige frihed skal indgrebet registreres og indberettes til kommunen eller amtskommunen. Dette følger også af magtanvendelsesbekendtgørelsens § 6. Det vil sige at både optagelse i særlige botilbud efter § 109 e, lovligt iværksatte foranstaltninger efter §§ 109 a - d, nødværge og nødret og endelig ulovlige indgreb skal registreres og indberettes.

Af Socialministeriets vejledning punkt 17.1.1 vedrørende indgreb foretaget i nødværge (og nødret) fremgår bl.a. følgende:

”Straffeloven indeholder nogle bestemmelser, der som udgangspunkt forbyder personer, herunder det offentlige plejepersonale, at foretage bestemte handlinger over for andre personer, herunder de personer, der er omfattet af personkredsen i § 109. Et eksempel er straffelovens § 261, stk. 1, hvorefter den, der berøver en anden friheden, kan straffes med fængsel i indtil 4 år. Hvis betingelserne for nødret eller nødværge er opfyldt, vil sådanne indgreb kunne blive retmæssige.

For både nødværge og nødret er det vigtigt at bemærke, at der er tale om ekstraordinær hjemmel til brug i ekstraordinære situationer. Bestemmelserne kan derfor ikke anvendes som hjemmelsgrundlag for at foretage jævnlige forekommende tvangsmæssige indgreb. Nødværge og nødret kan kun anvendes som hjemmel til handlinger af forsvarsmæssig karakter, men kan ikke anvendes som hjem-

mel til at foretage aktive handlinger, der ikke er strengt nødvendige for at værne om beskyttede retsgoder.

...

Handlinger, der har været nødvendige for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb, kan efter straffelovens § 13, stk. 1, være straffri. Det forudsætter dog, at afværgehandlingen ikke åbenbart går ud over, hvad der er forsvarligt under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning.

Bestemmelsen beskriver forudsætningerne for straffrit at afværge et angreb på et retsgode, men siger intet om, hvad angrebet skal være rettet mod. Det vil typisk dreje sig om fysiske angreb på fx liv, legeme, personlig frihed og formuegenstande. Det kan fx være angreb i form af vold, brandstiftelse og tingsbeskadigelse, men kan fx også være krænkelse af blufærdighed.

Bestemmelsen finder også anvendelse, når angriberen er psykisk utilregnelig, selvom angriberen i sådanne tilfælde vil være straffri. I disse situationer er der dog en videre pligt end normalt til at vælge flugt eller opgive det angrebne gode, hvis dette er muligt i situationen.

Der er indbygget et krav om forholdsmæssighed (proportionalitet) mellem angrebet og den handling, der imødegår angrebet, således at ikke ethvert angreb kan gøre enhver handling straffri. Afværgehandlingen må ikke gå åbenbart ud over, hvad der er forsvarligt. Der kan med andre ord ikke angives nøjagtige grænser for, hvilke handlinger der er straffrie, men straffrihed forudsætter, at handlingen aktuelt sker for at afværge et angreb. Afværgehandlingen skal rettes mod angriberen selv, aldrig mod en tredje person.

Grænsen for, hvilke handlinger af *forebyggende* karakter, der kan foretages med hjemmel i nødværgbestemmelsen må findes ud fra en bedømmelse af, hvornår den truende handling er konkretiseret i en grad, der gør, at den betegnes som *påbegyndt* eller *overhængende*. Hvis angrebet endnu ikke er påbegyndt skal det være så umiddelbart truende, at der er grund til at afværge det allerede nu. Er der tid til at vente, fx fordi der endnu kun er tale om en verbal trussel, vil dette som regel være ensbetydende med at modhandlingen endnu ikke er nødvendig. Den truede må da gribe til de lovlige afværgemidler, som tiden tillader. Afværgehandlingen skal være *nødvendig*, hvilket vil sige, at der ikke er tale om nødværge, såfremt en mindre indgribende foranstaltning kunne have opfyldt formålet. Nødværge kan derfor ikke anvendes i rent præventivt øjemed.”

Som nævnt i indledningen anmodede jeg under inspektionen om at modtage kopi af de registreringer og indberetninger af magtanvendelse – særligt vedrørende fastholdelse og føren i henhold til lov om social service § 109 b – anvendt på Halsebyvænget i perioden 1. januar 2001 til 25. januar 2002 (frem til datoen for varslingen af inspektionen – dog alene op til 20 registreringer).

Jeg har ikke mulighed for at vurdere om anvendelsen af fysisk magt i de enkelte tilfælde er berettiget – jeg har dog ikke grund til at antage at dette ikke skulle være tilfældet. Ved min gennemgang af materialet har jeg derfor koncentreret mig om hvorvidt proceduren i forhold til de gældende regler er blevet fulgt.

Jeg har modtaget ni udfyldte standardformularer fra Social- og undervisningsafdelingen i Vestsjællands Amt med overskriften ”Registreringsskema til magtanvendelse og andre indgreb i den personlige frihed efter servicelovens § 109 b m.v. Fastholdelse eller føren, nødværge, nødret, akut iværksatte indgreb eller ikke lovlig magtanvendelse.”

Ifølge magtanvendelsesbekendtgørelsens § 6 og Socialministeriets vejledning skal indberetninger efter servicelovens § 109 l ske på de af Socialministeriet udarbejdede skemaer, som kan rekvireres hos ministeriet. Det fremgår af de modtagne skemaers side to at der er tale om Socialministeriets indberetningsskema, mens skemaets øvrige tre sider fremstår som udfærdigede af Vestsjællands Amt. Der er således ikke anvendt Socialministeriets autoriserede skema. Så vidt jeg kan se, er alene dele af Socialministeriets skema gengivet på side to mens skemaets øvrige punkter dækker resten af ministeriets skema.

Jeg foretager mig ikke noget vedrørende dette.

De modtagne skemaer dækker tidsmæssigt perioden fra den 3. til den 24. januar 2002. I et skema er feltet til angivelse af tidspunktet for indgrebet udfyldt med datoen den 4. januar 2001, men skemaet fremtræder som underskrevet af den pågældende medarbejder den 1. april 2002, hvilken er en åbenlys ombytning af dag og måned. Skemaet er ved forstanderens underskrift dateret den 7. januar 2002. Jeg har derfor lagt til grund at det pågældende indgreb fandt sted den 4. januar 2002.

Uanset at jeg i mit brev af 28. februar 2002 – der blev udleveret under inspektionen – anmodede om at modtage op til 20 registreringer af magtanvendelse på Halsebyvænget i perioden fra den 1. januar 2001 til den 25. januar 2002, og kun har modtaget ni registreringsskemaer der alle er fra januar 2002, har jeg besluttet at lade de modtagne skemaer danne grundlag for min undersøgelse –

og således ikke bede om at modtage yderligere 11 skemaer – idet skemaerne fremstår som værende repræsentative for den magtanvendelse der sket på Halsebyvænget.

Det fremgår af otte af de ni registreringer at der har været tale om at den pågældende beboer er blevet fastholdt – fx på en stol, på sin seng, på køkkengulvet eller andre steder. I det sidste tilfælde er beboeren blevet ført til sit værelse med et fast tag i armen.

Varigheden af de anvendte indgreb varierer meget i de ni registrerede tilfælde. Der er tale om indgreb af mellem 30 sekunder og 20 minutter. Der er fem indgreb med en varighed af ca. 1 minut eller herunder og fire indgreb på henholdsvis 6, 12, 15 og 20 minutter.

Situationen der førte til indgrebet, er i alle ni tilfælde beskrevet af den eller de medarbejdere der foretog indgrebet. I alle ni tilfælde har den pågældende beboer optrådt truende, nogle slog, sparkede eller kastede med ting.

Formålet med indgrebene har i alle tilfælde været at stoppe den pågældende beboer i at fortsætte den aggressive adfærd – at forhindre beboeren i at fortsætte med et slå eller at hindre beboeren i føre sine trusler ud i livet.

I henhold til magtanvendelsesbekendtgørelsens § 10, stk. 1, skal registreringer efter §§ 6-9 foretages af den person der har iværksat indgrebet eller foranstaltningen, eller af den person der har instruktionsbeføjelsen overfor den ansatte der har iværksat indgrebet eller foranstaltningen.

Alle skemaerne er underskrevet af den medarbejder der foretog indgrebet og af forstanderen. Syv af skemaerne er tillige underskrevet af en medarbejder der har overværet episoden – i de fleste af tilfælde har denne medarbejder deltaget i fastholdelsen.

Dette giver mig ikke anledning til bemærkninger.

På bagsiden af alle skemaerne med undtagelse af et enkelt er der under punkter ”Lederens kommentarer” anført at indgrebet var nødværge. I det sidste tilfælde er den pågældende beboers adfærdsmønster beskrevet med en kommentar om at indgrebet var nødvendigt.

Jeg må forstå det således at ledelsen er af den opfattelse at indgrebene i de otte tilfælde er sket med hjemmel i nødværge.

Det fremgår ikke direkte af registreringskemaet med hvilken hjemmel det konkret registrerede indgreb er foretaget. Socialministeriets skema (skemaet på side 2) skal ifølge vejledningen benyttes til indberetning af lovligt iværksat fastholdelse efter § 109 b, indgreb foretaget i nødværge eller som led i nødret, akut iværksatte indgreb, jf. § 109 f, stk. 4, samt al anden magtanvendelse, dvs. indgreb som er ulovlige. Det er således et skema der skal dække et bredt område.

Inden jeg udtaler mig om spørgsmålet om med hvilken hjemmel de beskrevne indgreb må være foretaget, anmoder jeg om en redegørelse fra Halsebyvænget og Vestsjællands Amt om med hvilken hjemmel de registrerede indgreb er foretaget. Jeg bemærker at jeg umiddelbart må være af den opfattelse at så hyppigt forekommende indgreb – ni i perioden fra den 3. til den 24. januar 2002 – ikke kan omfattes af nødværgebegrebet, men snarere må antages at være omfattet af bestemmelsen i lov om social service § 109 b om fysisk magt i form af fastholdelse eller føren, således som bestemmelsen er beskrevet i Socialministeriets vejledning – og for så vidt også som magtanvendelsesstatistikken for Halsebyvænget giver udtryk for.

Jeg er opmærksom på at Socialministeriets autoriserede skema ikke indeholder en selvstændig rubrik til angivelse af hjemmelen for indgrebet.

For så vidt angår det sidste tilfælde har jeg ingen grund til at betvivle at indgrebet var nødvendigt.

Alle skemaer er udfyldt og dateret samme dag som indgrebet fandt sted. Forstanderens underskrift er i alle tilfælde sket nogle dage efter indgrebet blev foretaget (fra en til fire dage efter).

Det fremgår ikke af skemaerne hvornår indgrebene er indberettet til amtsrådet, men skemaerne indeholder en rubrik til angivelse af hvornår Social- og undervisningsafdelingen har behandlet sagen.

Med hvilken hjemmel et foretaget indgreb er foretaget, har også betydning for registreringen og indberetningspligten.

Efter magtanvendelsesbekendtgørelsens § 8 skal registrering af foranstaltninger efter servicelovens §§ 109 a-d foretages straks og senest dagen efter at indgrebet har fundet sted. Ifølge bestemmelsens stk. 2 skal indberetning til kommunalbestyrelse eller amtsråd ske månedligt.

I tilfælde hvor der sker overtrædelse af reglerne, og hvor fortsat magtanvendelse skal godkendes af det sociale nævn, eller hvor indgrebet er foretaget som led i nødværge eller nødret, skal registreringen ligeledes ske straks og senest dagen efter indgrebets foretagelse, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 7. Men den videre indberetning til kommunalbestyrelsen eller amtsrådet skal ske straks og senest på 3. dagen.

Min stillingtagen til dette punkt afventer redegørelsen om hjemmelsgrundlaget, jf. ovenfor. Jeg anmoder dog om at få oplyst hvornår og hvordan indberetningen til amtsrådet foretages – ud over den årlige indberetning af statistikken som fremgår af de tidligere omtalte breve til sikkerhedschefen i Vestsjællands Amt.

8. Personaleforhold mv.

Jeg bliver ofte under inspektioner af denne karakter mødt med bekymring for personalenormeringerne fra beboernes og/eller beboerrepræsentanternes side. Der udtrykkes forståelse for at de ansatte gør hvad de kan, og at de ansatte ikke kan være mere end et sted ad gangen. Spørgsmålet om normeringerne er i høj grad et spørgsmål der influerer på hverdagen – særligt hvis der er tale om nedskæringer. Problemer vedrørende normeringerne opleves særlig når der er sygdom blandt personalet hvor der så også skal bruges tid på at skaffe en vikar.

8.1. Normeringerne

På tidspunktet for inspektionen var der 25 fastansatte på Halsebyvænget. Der er som tidligere nævnt en forstander, nogle pædagoger og assistenter, en pedel, rengøringspersonale og en kontorassistent. Hertil kommer tre faste afløsere der har aftaler om et bestemt antal timer om ugen. De faste afløsere dækker når der er møder og andre personaleaktiviteter. Det blev oplyst at det efter et nyt system er meningen at ansatte med over otte timer om ugen skal fastansættes. Der findes desuden et antal vikarer.

Af det materiale som jeg modtog forud for inspektionen, fremgår det at der på bostedet er ansat personale svarende til 22 fuldtidsstillinger, hvilket betyder at der er 35 personer tilknyttet Halsebyvænget. De 35 tilknyttede personer omfatter det ovenfor nævnte faste personale og et vikarkorps.

Jeg anmoder om at få oplyst hvorledes personalenormeringen for bostedet er udregnet.

Det fremgår af det materiale som jeg modtog forud for inspektionen at der altid er to ansatte på arbejde i hvert af de to huse – både morgen og aften, og at der om natten altid er en ansat der har vågenvagt.

Under inspektionen blev det oplyst at der tidligere havde været to ansatte på nattevagt, men at dette var blevet ændret for at få flere på arbejde i dagtimerne. Der er således nu kun én ansat efter kl. 23. Forstanderen og stedfortræderen er bagvagter ("uro-beredskab") og kan efter det oplyste være til stede på bostedet 10-15 minutter efter et opkald. Såfremt der opstår uroligheder om natten, er personalet instrueret i at låse sig inde og ringe efter hjælp. Der har efter det oplyste endnu ikke været brug for bagvagterne efter det nye system, men der er problemer om natten ca. 2-3 gange om året.

Det fremgår af det modtagne materiale af Halsebyvænget er underlagt ”Mål og Rammestyling” hvilket udløser en stram økonomisk styring således at normeringen tilpasses de økonomiske muligheder. Normeringen med to medarbejdere på arbejde i hvert hus og én vågen nattevagt er ifølge det udleverede materiale den absolut mindste normering der kan gennemføres når man tager hensyn til de sikkerhedsmæssige aspekter i forhold til en del af beboernes udadrettede adfærd.

Jeg anmoder om oplysning om hvorvidt der efter inspektionen har været behov for at tilkalde bagvagterne om natten, og såfremt dette er tilfældet i hvilket omfang systemet fungerede tilfredsstillende.

Jeg anmoder også om oplysning om hvilke skridt bostedet har taget til at sikre at én ansat aldrig er alene på arbejde i et hus. Jeg sigter særligt på situationer hvor det på grund af sygdom eller lignende er nødvendigt at tilkalde en vikar, men hvor forsøg herpå ikke lykkes.

8.2. Sygdom og vikarer

Forud for inspektionen modtog jeg som nævnt materiale vedrørende Halsebyvænget og Vestsjællands Amt. Jeg modtog herunder bl.a. en folder vedrørende fraværspolitikken på Halsebyvænget og bostedets arbejdspladsvurdering af 14. januar 2002.

Det fremgår af arbejdspladsvurderingen at det psykiske arbejdsmiljø på Halsebyvænget til tider er meget hårdt – således at forstå at medarbejderne ofte er udsat for fysiske og psykiske trusler. I vurderingen erindres der tillige om den psykiske belastning det kan være at der konstant er risiko for vold og trusler om vold. Det fremgår af vurderingen at medarbejderne har arbejdet med udformningen af et (nyt) skema til registrering af psykisk og fysisk vold.

Jeg anmoder om oplysninger for første halvår af 2002 om sygefravær, personaleudskiftning og eventuelle vanskeligheder med at skaffe vikarer.

Jeg anmoder også om oplysninger om hvorledes vikarkorpset er organiseret, herunder hvilket kendskab de enkelte tilkaldevikarer har til bostedet, og hvorledes proceduren for vikartilkald er.

9. Budgettet

Halsebyvænget har et årligt budget på 6,3 millioner kr. til dækning af alle udgifter til at drive bostedet. Det blev oplyst at af det samlede budget anvendes ca. 5,9 – 6 millioner kr. til lønninger.

Jeg beder om oplysning om på hvilket grundlag Halsebyvængets budget udregnes. Jeg anmoder ligeledes om oplysning om hvilken betydning et så løntungt budget har for beregning af personale-normeringer, tilrettelæggelse af vagtplaner og indtag af vikarer.

10. Amtets tilsynsordning

Amtsrådet har pligt til at føre tilsyn med, hvordan de amtskommunale opgaver løses. Tilsynet omfatter både indholdet af tilbudene, og den måde opgaverne udføres på. Dette fremgår af bestemmelsen i § 39 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (lovbekendtgørelse nr. 267 af 12. april 2000 med senere ændringer).

Amtsrådet skal således aktivt påse at borgerne og brugerne får den hjælp de har krav på, og at hjælpen har den kvalitet i udførelsen som myndigheden har besluttet der skal være.

Det er op til det enkelte amt at beslutte hvorledes tilsynsforpligtelsen konkret skal udføres og planlægges.

For Folketingets Ombudsmands forpligtelse i relation til ”institutioner for mentalt handicappede”, jf. ovenfor i indledningen, har det betydning at undersøge hvorledes tilsynsforpligtelsen praktiseres i de enkelte amter. Spørgsmålet indgår derfor normalt i inspektioner på dette område.

I mit brev af 25. januar 2002 til Halsebyvænget – hvori jeg varslede min inspektion af bostedet – bad jeg om i det omfang der forelå skriftligt materiale om tilsyn efter retssikkerhedslovens § 39 at modtage dette. Vestsjællands Amt modtog en genpart af mit brev til Halsebyvænget idet jeg bemærkede at Vestsjællands Amt naturligvis havde mulighed for at være til stede under inspektionen. Blandt de akter jeg modtog sammen med Vestsjællands Amts brev af 18. februar 2002 er et nyhedsbrev af 28. januar 2002 med direktionens orientering til institutionerne om amtets tilsyn på socialområdet. I nyhedsbrevet er anført følgende:

”Direktionen mener ikke, at Vestsjællands Amt skal underlægges en fælles politik på området. Begrundelsen er for det første, at Direktionen mener, at oplægget giver udtryk for mistillid til institutionerne. For det andet bygger styring i Vestsjællands Amt på decentralisering, der i forbindelse med institutionerne betyder, at institutionerne selv melder tilbage, når der er problemer af faglig såvel som af økonomisk karakter. Principper for styring og kontrol fastlægges altså i dialog med institutionerne.”

Da jeg ikke umiddelbart forstod rækkevidden af dette udsagn, bad jeg ved brev af 20. februar 2002 Vestsjællands Amt om en udtalelse om hvorledes den lovbestemte tilsynsforpligtelse i retssikkerhedslovens § 39, jf. vejledningen til retssikkerhedsloven, er tilrettelagt i Vestsjællands Amt. Halsebyvænget modtog genpart af mit brev til Vestsjællands Amt.

Den 5. april 2002 modtog jeg Vestsjællands Amts redegørelse om tilsynsforpligtelsen med bilag. På grund af det omfattende bilagsmateriale og det forhold at tilsynsforpligtelsen ikke er et ukompliceret emne, har jeg efterfølgende besluttet ikke at behandle tilsynsforpligtelsen i denne rapport, men at behandle emnet særskilt. Jeg har således oprettet en selvstændig sag med dette formål. Sagen beror for tiden på at Socialministeriet afgiver en udtalelse.

Jeg foretager mig således ikke videre i relation til tilsynsforpligtelsen efter retssikkerhedslovens § 39 i denne rapport.

11. Opfølgning

Som det fremgår af de enkelte afsnit ovenfor, har jeg i flere tilfælde bedt Halsebyvænget og/eller Vestsjællands Amt om nærmere oplysninger mv. vedrørende forskellige forhold. Jeg beder om at disse oplysninger mv. fra Halsebyvænget sendes gennem Vestsjællands Amt, for at amtet kan få lejlighed til at kommentere det som Halsebyvænget anfører.

12. Underretning

Denne rapport sendes til Bostedet Halsebyvænget, Vestsjællands Amt, Folketingets Retsudvalg, Center for Ligebehandling af Handicappede og Halsebyvængets pårørenderepræsentanter.

Lennart Frandsen
Inspektionschef